

№ 37 (2025) С. 111–118
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК [378.6.096:7](477-25)
ORCID ID: 0000-0002-7345-0171
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2025-37-13>

Олег Грищенко

старший викладач кафедри графічних мистецтв
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
oleg.gryshchenko@naoma.edu.ua

ПРОЄКТ «МЕТАХРОНІКИ» ЯК ПРИКЛАД РОЗВИТКУ КНИГИ ХУДОЖНИКА В УКРАЇНІ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Метою даної статті є мистецтвознавчий аналіз книг художника українських авторів, представлених у проєкті «Метахроніки». Проєкт через групову виставку та документальні відео-матеріали досліджує досвід мистецької роботи з локальними історіями міст, де мешкають самі художники, створення авторами власних «мистецьких хронік». У дослідженні представлено сучасний часовий зріз і простежено різноманітність формальних та концептуальних засад книги художника українських авторів, які працюють з даною тематикою. **Методи дослідження.** Дослідження ґрунтується на методах художньо-стилістичного і порівняльного аналізів проєктів книги художника українських авторів, учасників проєкту «Метахроніки». **Результати.** Одним з проєктів, який презентує книгу художника як медіа, що працює із концепціями «мистецьких хронік», художнього осмислення культурного середовища стала виставка «Метахроніки» (куратор проєкту О. Грищенко, учасники: П. Маков, А. Кахідзе, Г. Зінківський, Є. Равський). Вперше проєкт був представлений в артцентрі «Я Галерея» у Києві в 2018 році як групова виставка. Експозицію сформовано з робіт, створених від початку 1990-х до 2017–2018-х років, а також відбувся показ документального фільму з інтерв'ю з учасниками проєкту.

Розглянувши досвід групової виставки, можемо відзначити її потенціал для багатогранного розкриття робіт авторів з українськими містами, коли в одній експозиції поєднуються твори різних років. Така експозиція дає змогу порівняти різні методи роботи, образотворчі прийоми, використані художниками для втілення власної концепції. Малювання тушшю, маркерами, використання фотографії, поліграфічного друку – це ті технічні засоби, які обирають художники для створення книг. Такі, на перший погляд, різні підходи виконують подібні завдання, а саме показ українського локального культурного ландшафту, міст, історій, через художні метафори, що допомагають формувати нашу ідентичність за допомогою практик сучасного мистецтва. **Висновки.** Книга художника за останні роки стала дієвим інструментом у сучасному мистецтві для реалізації виставкових проєктів, що презентують українську культуру, «мистецькі хроніки» та локальні історії міст, в яких живуть і працюють митці. У таких проєктах особливо важливе документування коментарів самих авторів, які розкривають їхню мотивацію та бачення актуальності власних творів. Подібні проєкти мають потенціал для подальшого розвитку, особливо в поєднанні бачення української ідентичності різними поколіннями українських митців.

Ключові слова: книга художника, книга, *Livre d'artiste*, книга-об'єкт, міжнародна виставка, групова виставка, візуальна мова, виставкова інсталяція, Павло Маков, Гамлет Зінківський, Алевтина Кахідзе, Євген Равський.

THE «METACHRONIES» PROJECT AS AN EXAMPLE OF THE DEVELOPMENT
OF AN ARTIST'S BOOK IN UKRAINE AND A REFLECTION
OF THE CULTURAL ENVIRONMENT

Oleg Gryshchenko

Senior Lecturer at the Department of Graphic Arts
National Academy of Fine Arts and Architecture
oleg.gryshchenko@naoma.edu.ua

Abstract. The purpose of this article is to analyze the artist's books by Ukrainian authors presented in the «Metachronies» project. The project, through a group exhibition and documentary videos, explores the experience of artistic work with local histories of the cities where the artists live, and the creation of their own «artistic chronicles» by the authors. The research presents a contemporary time slice and traces the diversity of formal and conceptual foundations of the artist's book by Ukrainian authors working with this topic. **Methods.** The research is based on the methods of artistic, stylistic, and comparative analysis of artist's book projects by Ukrainian authors of artist's books who participated in the «Metachronies» project. **Results.** One of the projects that presents the artist's book as a medium that works with the concepts of «artistic chronicles» and artistic comprehension of the cultural environment is the «Metachronies» exhibition. The project was curated by O. Hryshchenko and the participants: P. Makov, A. Kakhidze, H. Zinkivsky, and Y. Ravsky. The project was first presented at the Ya Gallery art center in Kyiv in 2018 as a group exhibition. The exposition was formed of works created from the early 1990s to 2017–2018, as well as a presentation of a documentary film with interviews with project participants.

Having considered the experience of a group exhibition featuring the artist's books, we can note the potential for a multilayered disclosure of the authors' work with Ukrainian cities, when works from different years are combined in one exhibition. Such an exposition gives an opportunity to compare different methods of work, visual techniques used by artists to realize their own concept. Drawing with ink, markers, photography, and printing are the technical means used by artists to create books. These seemingly different approaches fulfill similar tasks, namely, showing the Ukrainian local cultural landscape, cities, and stories through artistic metaphors that help shape our identity through contemporary art practices. **Conclusions.** In recent years, the artist's book has become an effective tool in contemporary art for the realization of exhibition projects that can present Ukrainian culture, «art chronicles» and local histories of the cities where artists live and work. Especially in such projects, documentation and comments by the authors themselves are important, revealing their motivation and vision of the relevance of their own works. Such projects have the potential for further development, especially in combining the vision of Ukrainian identity by different generations of Ukrainian artists.

Key words: artist's book, book, Livre d'artiste, book-object, international exhibition, group exhibition, visual language, exhibition installation, Pavlo Makov, Hamlet Zinkivsky, Alevtina Kakhidze, Yevhen Ravsky.

Постановка проблеми. За останні роки, особливо починаючи з 2014 року, чимало українських художників у своїх мистецьких проєктах звертаються до тематики висвітлення культурних ландшафтів міст, в яких вони працюють, та які значною мірою стають головними об'єктами їхньої творчості. Це зумовлене переважно соціально-політичною ситуацією (окупація Російською Федерацією Криму та війна на сході України), яка стимулювала в художніх проєктах пошук та осмислення власної ідентичності, створення «мистецьких хронік» українських міст. Одним із провідних медіа в таких проєктах є книга художника, оскільки вона дає змогу багаторівнево презентувати проєкт, використовуючи як звичні графічні інструменти (рисунок, друкарські техніки, фотографії), так і авторські тексти, елементи *ready-made*, шрифти, історії в соціальних мережах, що доповнюють твори тощо. Це допомагає представити в книзі художника

складну сюжетну або метафоричну історію, що працює з поняттями місця та середовищем, в якому живе художник. Незважаючи на актуальність мистецьких творів, книга художника та її розвиток у сучасній Україні малодосліджені мистецтвознавцями. «Метахроніки» — один із прикладів виставкових проєктів, на базі якого можна здійснити цілісний мистецтвознавчий аналіз сучасної книги художника.

Актуальність дослідження полягає у висвітленні й мистецтвознавчому аналізі книг художника, представлених в проєкті «Метахроніки». В експозиції були показані твори, виконані упродовж 1990-х — 2018-х років, що дало змогу простежити розвиток книги художника за ці роки. Важливим є включення проєкту «Метахроніки» до мистецтвознавчого дискурсу сучасного українського мистецтва, з огляду на висвітлені теми української ідентифікації міст, частина з яких зазнала суттєвих руйнувань під час повномасштабної війни, починаючи з 2022 року.

Мета статті — розкрити специфіку втілення проєктів книги художника, що працюють з тематикою культурного і міського середовища, в якому творить художник, проаналізувати концептуальний і технічний досвід проєктів, присвячених осмисленню локальних історій та «мистецьких хронік», а також визначити їхню роль у загальноукраїнському мистецтвознавчому контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стаття є продовженням дослідження О. Грищенка про книгу художника у контексті сучасного мистецтва в Україні: «Групові виставки книги художника в Україні 2008–2016 років: концепції, досвід, проблематика» [1] і «Курсовий проєкт «Книга художника» в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури, його інтеграція в сучасний мистецький простір» [2], присвячені аналізу проєктів книги художника та їхній презентації в українському сучасному мистецтві й дають уявлення про тенденції і концепції книги художника в Україні. На відміну від групових виставок 2008–2016 років, що здебільшого показували загальний зріз розвитку книги художника в Україні, проєкт «Метахроніки» сконцентрований на презентації конкретної тематики, зокрема йдеться про роботу з «мистецькими хроніками». Висвітлення підходів до реалізації авторами власних книг художника з подібною тематикою потребує продовження дослідження та мистецтвознавчого аналізу.

Для розуміння традицій, від яких відштовхуються українські митці під час роботи над книгою художника, розглянемо книжку О. Лагутенко «Українська графіка ХХ століття» [3]. Це важливі матеріали, адже книга художника є невід'ємною частиною книжкової мистецької культури.

Одним з базових джерел для нашого дослідження є каталог виставки «Метахроніки» [4], в якому представлені вступний текст з концепцією проєкту, а також всі книги, представлені в експозиції та короткий опис до них. Більш обширну інформацію дає документальний фільм з такою ж назвою [5], що складається з чотирьох інтерв'ю з учасниками проєкту (П. Маковим, А. Кахідзе, Г. Зіньківським, Є. Равським). Завдяки такому індивідуальному спілкуванню можна детальніше дізнатись про мотивацію автора, його бачення культурного середовища та розуміння книги художника, як медіа для створення «мистецьких хронік».

Оскільки деякі з учасників проєкту мають окремі публікації про книги художника, або

ж їхні книги художника опубліковані як поліграфічне видання, — усе це є важливою частиною теоретичної інформації для аналізу та розуміння місця книги художника в процесах сучасного українського мистецтва. Так, книга П. Макова «UtopiA. Хроніки 1992–2005» (далі по тексту — «UtopiA. Хроніки 1992–2005») [6], присвячена графіці та книгам художника, виконаним упродовж 1992–2005 років. У цьому контексті варто згадати також видання «Авторські книжки», мапи, мініатюри» [7] із вступною статтею від К. Загорської про поняття книги художника на прикладі робіт П. Макова.

Однією з перших великих групових виставок книги художника в Україні була експозиція «Книжковий обід 07/08» під кураторством А. Кахідзе та К. Свіргуненко [8]. У каталозі до проєкту представлені роботи українських художників та вступна стаття від кураторів, які характеризують українську книгу художника на момент 2008 року. Це дає змогу порівняти розуміння книги художника в 2018 році — на час презентації проєкту «Метахроніки».

Оскільки сьогодні в українському мистецтвознавстві мало досліджень про книгу художника, а особливо про її виставкові презентації на вузькі концептуальні теми, тому важливо розуміти загальне трактування книги художника в Україні, а також розглянути статті про окремі проєкти в цьому напрямку, наприклад вступну статтю Г. Листвак «Настільні ігри в сторінки» до каталогу «Книга художника» [9].

Зважаючи на те, що книга художника в Україні формується з урахуванням міжнародних тенденцій та досвіду, для розуміння сучасної термінології, що використовується у світовій практиці, варто звернутись до праці авторів М. Рід (Marcia Reed) і Г. Філіпса (Glenn Phillips) «Митці та їхні книги/Книги та їхні митці» («Artists and Their Books / Books and Their Artists») [10]. У цій праці розглянуто сучасне трактування книги художника в контексті світового образотворчого мистецтва, що може допомогти під час аналізування українського досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Книга художника за останні десятиліття стала звичним та впізнаваним медіа для українського сучасного мистецтва. Книга художника часто присутня як частина художніх проєктів таких авторів, як: А. Кахідзе, Г. Зіньківський, П. Маков, К. Лесів,

В. Гавриш, О. Грищенко, І. Озаринська та багато інших. Зазвичай групові виставки книги художника мають ознайомчий характер, представляючи сучасний зріз творчості митців. Наприклад, групова виставка «Книжковий обід» (2008 та 2012 року) [8], виставка «Книга художника» в Музеї книги та друкарства України (2012 року) [9], експозиції книги художника в межах міжнародного фестивалю «Книжковий арсенал» (2014–2016 років). Ці презентації зробили вагомий внесок у популяризацію книги художника в Україні, але, на відміну від них, проєкт «Метахроніки» був сконцентрований на документальному висвітленні конкретної теми. Йдеться про принципи показу митцями через книгу художника власного бачення і трактування ідентичності міст та місця власного проживання, його культурного ландшафту. Для кращої демонстрації змін та тенденцій у підході до книги художника в експозиції були представлені твори різних років – від 1992 до 2018 року [4].

Проєкт «Метахроніки» був презентований як групова виставка в артцентрі «Я Галерея» у Києві в листопаді 2018 року. Куратором виступив О. Грищенко, учасники: П. Маков, Г. Зінківський, А. Кахідзе та Є. Равський [11]. У вступному тексті до каталогу виставки пояснюється концепція та вибір книги художника як мистецького носія: «Матеріальне втілення «Метахронік» – це книги художника, щоденники, самвидави. Ці формати найбільше відповідають головній меті твору: власне апропріації реальності, можливості показати її такою, як прагне безпосередньо художник. Робота з книгами як носіями культурних фондів (незважаючи на форму відтворення: графічна новела, фотоальбом, книга-об'єкт),

важлива через художній жест входження митця в простір «серйозної», аналітичної інформації, у бібліотеку, де зберігаються тотожні надбання людства» [4, с. 3]. Таким чином книги художника наділяються властивостями, що дають їм змогу працювати над створенням власних історій, які художньо збагачують зображення реальних українських міст та локацій і, можливо, стануть тими мистецькими артефактами, за якими ці міста будуть впізнавати.

Творчість П. Макова на експозиції була представлена двома мистецькими об'єктами: сторінками з «Книги троянд» (2000) і робочого макета видання «UtopiA. Хроніки 1992–2005» (2005). Саме «UtopiA. Хроніки 1992–2005», що експонувалась у вигляді робочого макета до поліграфічного видання (склеєного у вигляді книги-гармошки) можна вважати вступом до експозиції як формальним, так і концептуальним (іл. 1). Саме тут розлого представлена послідовна робота автора з книгами художника. Більшість з них присвячена Харкову як місцю, що обране митцем для своїх «мистецьких хронік». На думку самого художника, у нього з'явилася «...необхідність пояснити собі, де ми опинились, а ми опинились фактично в новій країні [...] в цілому, ми опинились в якомусь новому світі, і світ був дуже важкий з багатьох приводів: з життя щоденного, з матеріальних проблем, з пояснення собі, що сталося. Там було якось все так нагромаджено, але на відміну від сьогоднішнього дня світло в кінці тунелю бачилось набагато ближче ніж зараз, як це не дивно... Хоча життя було складнішим. І я вирішив, що це місце, не місто, а місце де я живу, де я себе знайшов, що треба «натоптати», «натоптати» щоб було приємно тут жити. І я почав... [йдеться про 1991 рік і початок роботи над графічними серіями, які згодом увійдуть в книгу «UtopiA. Хроніки 1992–2005» – уточнення О. Г.]» [5].

Проєктам П. Макова притаманні концепції, що базуються на створенні окремої унікальної історії під кожну книгу, скажімо, легенда про «віднайдення» «Книги троянд»: «Книга троянд» знайдена 20 листопада 1999 року в сараї будинку №111 по вулиці Іскринській. Надійшла до колекції музею Сучасного життя в грудні 1999 року. З січня 2000 року ведеться реставрація. До теперішнього моменту відреставрована і законсервована 21 сторінка» [6, с. 98]. Кожна така історія базується на конкретних харківських локаціях, вулицях, будинках тощо. Це дає змогу створити «художні хроніки» за місцями творення книг П. Макова,

Іл. 1. П. Маков. Макет книги «UtopiA. Хроніки 1992–2005» в експозиції виставки «Метахроніки». Я-Галерея. 2018. [Архів автора]

що допомагає включити Харків і зроблені на основі його локацій твори до культурного ландшафту сучасного мистецтва та ідентифікувати його саме як українське місто.

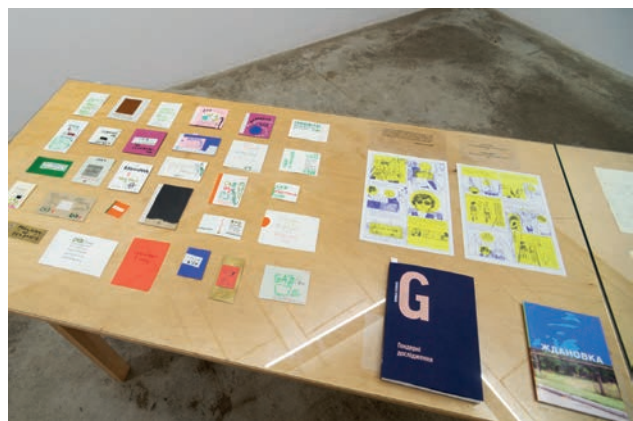
До творів, створених у 1990-х роках та представлених в експозиції, належать роботи львівського художника Є. Равського: ескізи до книги «Пригоди імператора в краю» (1991) і сторінки до незавершеної графічної новели «In via veritas» (1995–2000). На відміну від П. Макова, який багато працює зі складними графічними техніками, поєднаннями елементів *ready-made* та власного малювання у книгах художника, Є. Равський використовує мову коміксу та графічної новели. Незважаючи на різні графічні підходи, художники ставили перед собою подібні завдання, йшлося про наповнення власного середовища проживання якісними художніми історіями, творами на основі реальних локацій міст, де вони проживають. Є. Равський так коментує мету роботи на графічними творами: «... воно з 90-х років просто «трафляло» і я був переконаний, що якщо немає героїв – їх треба створити штучно, так за прикладом, як це робила Європа, котра створювала міфи на прикладі яких виростали покоління» [4, с. 13].

В експозиції «Метахроніки» були представлені шість графічних листів з проекту «In via veritas», де зображена альтернативна історія Львова, що базується на реальних локаціях, відтворених на малюнках: Львівська ратуша, оперний театр, клуб «Лялька» (іл. 2). Малюнки виконані у чорно-білій манері, традиційній для коміксів західної Європи та США, з використанням латиниці для позначення звуків. Такий підхід свідомо контрастує з українською графікою кінця 1980-х – початку 1990-х років. Локації та культурна спільнота Львова (музиканти, художники, письменники тощо) показані як герої європейського фільму або графічної новели – такий підхід нарочито показує українську культуру як частину європейської, стаючи опозицією до радянських, а потім російських впливів. Є. Равський як художник стає хроністом «богемного» життя Львова 1990-х років, зображує місто в найкращих традиціях популярного графічного мистецтва, підкреслюючи його потенціал для сюжетів книжок та екранізацій. Зрозуміло, що в середині 1990-х років не було інших можливостей (передусім через економічну кризу в Україні та брак фінансування мистецтва), окрім як задокументувати таку концепцію «In via veritas» як своєрідну книгу художника.

Наступне покоління українських художників на виставці представлене А. Кахідзе та Г. Зінківським. На відміну від П. Макова та Є. Равського, в чийх роботах у 1990-х роках були пошуки ідентичності, зумовлені розпадом Радянського Союзу та становленням української культури часів незалежності, в роботах А. Кахідзе та Г. Зінківського концепції книг художника сконцентровані на дослідженні міста, що належить до української культури де-факто. Так, художницею А. Кахідзе представлені роботи: «Жданівка» (2006) (іл. 3) та обкладинки до книг, розроблені як графічна серія у 2017–2018 роках (іл. 4). У її книгах місто або місце проживання художника є головним концептуальним стрижнем, на якому базується увесь проект. Говорячи про важливість роботи з місцем, художниця зауважує: «Я дуже хотіла поїхати із Жданівки, і я поїхала. Спочатку в Київ, вступила

Іл. 2. Є. Равський. Сторінки до незавершеної графічної новели «In via veritas». 1995–2000. [Архів автора]

Іл. 3. А. Кахідзе. Книга «Жданівка» в експозиції виставки «Метахроніки». Я-Галерея. 2018. [Архів автора]

в академію, потім отримала королівську стипендію в Нідерландах. Поїхала туди, і власне, там почала думати про Жданівку, що про моє місто немає книжки, я зробила там книжку. Потім повернулась до Києва і тут перед нами виникла ідея, що ми з Києва, куди я так прагнула з маленького міста в Донецькій області, поїдемо в село (Музичі). Я приїжджаю в село, мені байдуже, що це село — я можу створити з нього будь-що, і так сталося. Для мене це місце, де я маю середовище, резиденцію, студію тощо. Можливо, це могло б статись і в Жданівці, але ми про це ніколи не дізнаємось» [5]. Уже в цьому коментарі відчувається вплив політичних реалій на творчість художника з власною ідентифікацією, оскільки її рідне місто (Жданівка) було окуповане проросійськими силами з 2014 року і художниця фізично не могла повернутись туди для мистецької діяльності.

У своїй книзі «Жданівка» А. Кахідзе використовує прийом, схожий як і в П. Макова, коли до кожної книги художника митець

додає легенду про віднайдення та історію місця, з якою вона пов'язана. Але у випадку А. Кахідзе — її книга і є історією про саме місто Жданівка. Формально, імітуючи вигляд краєзнавчого видання у м'якій палітурці, авторка нарочито подає інформацію нетипово для таких видань, а через чуттєве та особистісне бачення рідного міста. Одним з головних концептуальних питань твору є спроба ідентифікації саме конкретної Жданівки в Донецькій області України з-поміж тотожних топонімів, розповсюджених на пострадянському просторі [12]. Тут яскраво відображені реалії 2006 року в Україні та спроба осмислити середовище для митця родом зі сходу України.

З точки зору мистецької реалізації, «Жданівка» є нетиповою для українських книг художника, адже виконана як поліграфічне видання з великим накладом. В іншому проєкті — з обкладинками книг — А. Кахідзе робить їх як художні твори в одному екземплярі, що характерніше для українських авторів. Хоча тут вона також працює з імітацією традиційних поліграфічних видань. У цьому проєкті художниця відмовляється від самого книжкового блоку зі сторінками, залишаючи тільки обкладинки з текстовим наповненням, саме вони стають книгою художника, чого цілком достатньо для передачі закладеного в графічну серію концепту. За головний об'єкт для творчості А. Кахідзе обирає власний сад у Музичах, маленькому селищі під Києвом. «Сад це політика», «Хто змушує срагатися одуванчикам із газонною травою», «Сад без війн», «Курс для політиків. Практика в саду», «Конюшина в газоні» — це деякі з назв обкладинок книг А. Кахідзе, де чітко простежується метафора саду як суспільства. Важливо, що на багатьох обкладинках Музичі вказані як місце «публікації» книги та важлива локація для означення художнього проєкту.

Для Г. Зінківського у книгах художника головною темою є Харків та його мешканці. В експозиції виставки «Метахроніки» були представлені два проєкти: «Месопотамія» (іл. 5) і чотири листи з книги «В очікуванні війни» (іл. 6). Обидва проєкти як основний образотворчий метод використовують поєднання аналогової фотографії та авторських текстів Г. Зінківського. Тексти не є прямими підписами до фото, вони виконують роль паралельної сюжетної лінії про локальні історії та жителів міста. Таким чином історії та роздуми про місто, де живе художник, у поєднанні зі світлинами різних районів Харкова, слугують

Іл. 4. А. Кахідзе. Серія обкладинок до книг. 2017–2018. [Архів автора]

Іл. 5. Г. Зінківський. Книга «Месопотамія» в експозиції виставки «Метахроніки». Я-Галерея. 2018. [Архів автора]

художнім документуванням для розуміння українського міста, як об'єкта для творчих проєктів. Художня реалізація книг використовує підхід переосмислення традиційного книжкового блоку через більш архаїчні форми. Так, у книзі «Месопотамія» використовується форма книги-гармошки, а в «В очікуванні війни» — блок дощок-листів, що складені в спеціально спроектований ящик.

Г. Зінківський, як і А. Кахідзе, використовує власні тексти як невіддільну складову графічного і концептуального вирішення книги художника. В цьому контексті важливими є слова, що відкривають проєкт «В очікуванні війни» 2014 року і розміщені на віку ящика: «Коли оголосили по новинах, що за сорок кілометрів від мого рідного міста на кордоні стоять десятки тисяч російських солдат, я не міг думати про план відступу чи оборони. Почав перебирати речі, безжально викидаючи непотрібне, наштовхнувся на валізу анонімних фотографій, якій дав назву «Цікаве». Дивлячись на них, я зрозумів, що без мене — це просто «сміття часу». Я, замість метушливого неспокою, зайнявся створенням колажів, припускаючи, що цей ящик прийдеться закопати десь на подвір'ї. А солдати стоять... українці чекають...» [4, с. 27]. Таке трактування власної книги художника особливо важливе для формування «мистецьких хронік» міста, документації художнього висловлювання в 2014 році та його сучасне прочитання після 2022 року, коли загроза втрати культурної ідентичності через російську агресію стала ще більш очевидною.

Так проєкт «Метахроніки» об'єднав у виставковому просторі різний підхід до книги художника та різні способи творення власних «хронік».

Висновки і перспективи використання результатів дослідження. Книга художника через

мистецьке переосмислення оточення, культурних наративів дає безмежні перспективи для створення «мистецьких хронік». Такі проєкти особливо актуальні та важливі в час повномасштабної російської агресії, коли частина українських міст опинилась в окупації, або ж існує така загроза. Проєкти, присвячені становленню сучасної української ідентичності — через художнє сприйняття середовища, міста, спільноти — формують міцне підґрунтя для подальшого розвитку української культури загалом та сучасного мистецтва зокрема.

Проєкт «Метахроніки» є прикладом, як книга художника може працювати з культурними конструкціями, створювати нові їхні інтерпретації, що згодом стануть ідентифікаторами міст та середовища, де працював художник. Наприклад, роботи П. Макова та Г. Зінківського, стали знаковими для Харкова та локацій, які, до введення їх до художнього проєкту, були невідомими широкому загалу. Такий досвід важливий для українських художників як взірць роботи з іншими, ще невідкритими для художнього осмислення локаціями.

Виставковий проєкт, де в одному просторі можна розглянути різні підходи авторів до їхніх творів, як концептуально, так і технічно, має великий потенціал для майбутніх досліджень та експозицій. Йдеться про порівняння тем, з якими працювали і працюють художники від початку 1990-х років і до сьогодення. Важливим є розкриття для глядача зміни тематики робіт: від пошуку свого місця після відновлення незалежності та відходу від радянських історичних наративів до чіткого усвідомлення української ідентифікації середовища та його художнього дослідження. Книга художника в цьому випадку є одним з найуніверсальніших медіа для багаторівневої роботи з «мистецькими хроніками».

Список використаних джерел

1. Грищенко О. В. Групові виставки книги художника в Україні 2008–2016 років: концепції, досвід, проблематика. *Українська академія мистецтва : дослідн. та наук.-метод. пр.* 2016. Вип. 25. С. 312–319.
2. Грищенко О. В. Курсовий проєкт «Книга художника» в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури, його інтеграція в сучасний мистецький простір. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв.* 2018. № 4. С. 22–29.
3. Лагутенко О. А. Українська графіка ХХ століття. Київ : Грані-Т, 2011. 184 с.
4. Грищенко О. В. Метахроніки. Київ : Артбук, 2018. 32 с.
5. Метахроніки : [відео]. YouTube. Oleh Gryshchenko. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=y34ZQbbEcGy>. Дата публікації: 02.01.2019 (дата звернення: 06.03.2025).
6. Маков П. М. Утопія. Хроніки 1992–2005. Харків : Дух і літера, 2005. 208 с.
7. Маков П. М. «Авторські книжки», мапи, мініатюри. Київ : Дух і літера, 2007. 44 с.
8. Кахідзе А. Т., Свіргуненко К. Б. Книжковий обід 07/08. Київ : Центр сучас. мистецтва при НаУКМА, 2008. 52 с.

9. Листвак Г. Настільні ігри в сторінки. *Книга художника*. Київ, 2012. С. 40.
10. Reed M., Phillips G. *Artists and Their Books, Books and Their Artists*. Los Angeles : Getty Publications, 2018. 2000 p.
11. Олег Грищенко. Метахроніки. *Я Галерея*. URL: <https://yagallery.com/digest/oleg-grishenko-metahroniki>. Дата публікації: 17.12.2018 (дата звернення: 15.03.2025).
12. Кахидзе А. Т. Ждановка. Київ, 2006. 72 с.

References

1. Gryshchenko, O. (2016). Hrupovi vystavky knyhy khudozhnyka v Ukraini 2008–2016 rokiv: kontseptsii, dosvid, problematyka [Group exhibitions of the artist's book in Ukraine in 2008–2016: concepts, experience, issues]. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnyi ta naukovo-metodychni [Ukrainian Academy of Arts]*, (25), 312–319 [in Ukrainian].
2. Gryshchenko, O. (2018). Kursovyi proekt Knyha Khudozhnyka v Natsionalniy akademii obrazotvorchoho mystetstva i arkhitektury, ioho intehratsia v suchasnyi mystetskyi prostir [The course project «The Artist's Book» at the National Academy of Fine Arts and Architecture, its integration into the contemporary art space]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts]*, 4, 22–29 [in Ukrainian].
3. Lagutenko, O. (2011). *Ukrainska Hrafika XX stolittia [Ukrainian graphics of the twentieth century]*. Grani-T [in Ukrainian].
4. Gryshchenko, O. (2018). *Metakhroniky [Metachronics]*. Artbook [in Ukrainian].
5. Oleh Gryshchenko (2019, Sich 02). *Metachronics [Video]*. YouTube. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=y34ZQbbEcY> [In Ukrainian].
6. Makov, P. (2005). *UtopiA. Hroniki 1992–2005 [UtopiA. Chronicles 1992–2005]*. *Dukh i literatura [in Russian]*.
7. Makov P. (2007) «Avtorski knyzhky», mapy, miniatyury [«Author's books», maps, miniatures]. *Dukh i literatura [in Ukrainian]*.
8. Kakhidze, A., & Svirhunenko, K. (2008). *Knyzhkovyi obid 07/08 [Book lunch 07/08]*. Tsentr suchasnoho mystetstva pry NaUKMA [in Ukrainian].
9. Lystvak, H. (2012). Nastilni ihry v storinky [Board games in pages]. In *Knyha Khudozhnyka [Artist's book]*. [in Ukrainian].
10. Reed, M., & Phillips G. (2018). *Artists and Their Books / Books and Their Artists*. The Getty Research Institute [in English].
11. Oleh Hryshchenko (2018, Hrud 17). *Metakhroniky [Metachronic]*. *Ya Halereia [Ya Gallery]*. Retrieved from: <https://yagallery.com/digest/oleg-grishenko-metahroniki> [in Ukrainian].
12. Kakhidze, A. (2006). *Zhdanovka [Zdanovka]* [in Russian].

Подано до редакції 09.04.2025